

**Gemensamma rekommendationer till universitet och
högskolor för forskarutbildningen (Dnr 10/99)**

Forskarutbildningens roll

Samhället har ett stort och växande behov av personer med forskar-kompetens. Inom snart sagt varje samhällssektor ställs det ökade kompetenskrav på alla nivåer. Fler personer med forskarkompetens i samhället kan markant påskynda utvecklingen, medan en brist på sådana personer riskerar att hindra den. En väl fungerande forskar-utbildning är en av de viktigaste förutsättningarna för Sveriges ut-veckling som framgångsrikt kunskapsamhälle. Genom forskarut-bildningen ska återväxt och tillväxt av våra utbildnings- och forskningsinstitutioner garanteras och övriga samhällets behov av forskarutbildade tillgodoses. I fördjupade studier ökas inslagen av vetenskaplig metodik, kritisk analysförmåga och självständighet. Inom forskarutbildningen skaffar sig doktoranderna självständigt större överblick och metodkunskap inom sitt forskningsområde samtidigt som de närmar sig forskningsfronten inom de problem-områden de koncentrerar sig på.

Forskarutbildningens mål och uppgifter har breddats och diversifierats jämfört med den traditionella uppgiften att förbereda för verksamhet som universitetslärare och forskare. Forskarutbild-ningen förbereder idag för ett mycket vidare spektrum av uppgif-ter. Tyngdpunkten har förskjutits från forskningsinsatsen (avhand-lingen) till utbildningsprocessen och den metodkompetens som själva utbildningen förväntas ge. Det är därför naturligt att denna förskjutning återspeglas i att målet med forskarutbildningen anges vara att utbilda individer för forskning, utvecklingsarbete, problem-lösning och utbildning inom högskola, näringsliv och offentlig sektor.

Högskoleförordningen anger ramarna för forskarutbildningen. Det är universitets och högskolors sak att implementera regelverket och de enskilda ämnesföreträdarnas och handledarnas sak att inom regel-verkets ramar forma forskarutbildningen så att den når upp till internationell standard inom ämnesområdet och fyller övriga be-rättigade krav från de studerande och från presumtiva arbetsgivare.

Medvetet om att spännvidden mellan olika fakulteter är stor dels vad gäller kulturen kring forskning och forskarutbildning, dels vad gäller karriärvägarna för doktorer och licentiater lämnar SUHF följande rekommendationer för forskarutbildningen vid universitet och högskolor.

Rekommendationer

1. Forskarutbildningens mål

Forskarutbildningens mål är att utbilda individer för forskning, utvecklingsarbete, problemlösning och utbildning inom högskola, näringsliv och offentlig sektor.

2. Mångsidig forskarutbildning

Forskarutbildningen skall vara mångsidig och förbereda för olika och skiftande karriärer. De avancerade kunskaperna inom specialområdet måste kompletteras med bredd och god kunskapsöversikt, ökad förmåga att använda IT, former som utvecklar den sociala kompetensen och samarbetsförmågan, träning i ledarskap och projektledning. Dessa moment bör kunna komma in naturligt inom ramen för avhandlingsarbetet (t.ex. aktivt deltagande i konferenser, vistelse viss tid vid utländskt universitet, samhälls- och industrikontakter) eller som del i institutionsarbete (undervisning i grundutbildningen). Det skall även vara möjligt att förmedla dessa kunskaper som ett moment i kursdelen.

Kursdelen i forskarutbildningen kan variera betydligt. Det är därför inte möjligt att fastställa en generell rekommendation för all forskarutbildning.

Forskarutbildningen kan bl.a. bedrivas i form av forskarskolor. Begreppet forskarskola måste vara flexibelt. En sådan kan innebära en tydlig organisation för att driva forskarutbildningen, förstärkt handledning, mångvetenskap, nätverk samt samverkan mellan ämnen och/eller lärosäten om kurser och seminarier.

3. Forskarutbildningens längd

Forskarutbildningen skall omfatta fyra års heltidsstudier. Därutöver kan utbildningen förlängas med ytterligare ett år för t.ex. undervisning eller klinisk verksamhet. Uppdraget att undervisa skall anpassas till vad som är rimligt ur individens utbildningssynpunkt. Den anslagna tiden för forskarutbildningen skall förlängas med den

verkliga tiden för sådan institutionstjänstgöring, som inte får motsvara mer än ett års längd. Institutionstjänstgöring i form av undervisning har samtidigt fördelar att utveckla nödvändiga pedagogiska egenskaper, ledning, projektarbete m.m.

4.Handledarrollen

En väl fungerande handledning är ett av de viktigaste momenten i en lyckad forskarutbildning. Tillräckliga handledarresurser måste finnas. En utbildning för handledare bör vara obligatorisk.

En självklar del i forskarutbildningen är att upprätta individuella studieplaner innehållande tidsplan och beskrivning av ömsesidiga åtaganden. I studieplanen bör definieras kvantitativt och kvalitativt vad doktorander kan förvänta sig av handledare i arbetsinsats. Ansvarsförhållandena skall klargöras mellan handledare och doktorander vad avser omfattning, användande av doktorander som arbetskraft, rimliga krav på arbetsinsats från handledare, biträdande handledare och handledargrupper. En viktig uppgift för handledaren är att säkerställa att rimliga krav ställs på avhandlingens omfattning.

5. Ökade resurser för postdoktorala tjänster t.ex. postdoc-tjänst eller forskarassistent.

En förutsättning för att den reformerade forskarutbildningen skall fungera tillfredsställande är att resurserna för postdoktorala tjänster ökas. Forskarutbildningen lägger en kvalificerad grund för den fortsatta forskar- och lärarkarriären som egentligen inträder efter disputationen. Därför måste resurser för postdoktorala tjänster finnas i större utsträckning än vad som är fallet idag. Huvudsakligt ansvar för att utrymme finns för postdoktorala tjänster vilar hos statsmakterna, men ett lokalt ansvar för prioriteringar vilar även på universitet och högskolor.

6. Strategier för rekrytering av forskarutbildade lärare

Universitet och högskolor bör ta fram långsiktiga strategier för rekryteringen av forskarutbildade lärare mot bakgrund av den betydande förväntade pensionsavgången under de kommande åren och näringslivets och övriga samhällets behov av forskarutbildade.